

Le Bleu-nacré d'Espagne

Vlinders in Katharenland

Het diepe, zonnige zuiden van Frankrijk, Occitanië, is doordrenkt met mystieke overblijfselen van een oude religieuze beweging. Zij werden Albigenzen genoemd (naar de stad Albi), maar zijn vandaag de dag beter bekend onder de naam katharen. De steden en stadjes waarin zij leefden, ademen nog de sfeer van eeuwen geleden. Hun indrukwekkende kasteelruïnes en voormalige verblijfplaatsen bevinden zich vaak midden in de natuur en vormen daarom de perfecte combinatie van het ervaren van de intrigerende, bloedige geschiedenis en het verkennen van de lokale vlinderfauna.

Tekst: De centraal gelegen middeleeuwse vestingstad Carcassonne is een ideale uitvalsbasis om de omgeving te exploreren. Eind mei en begin juni is de temperatuur aangenaam en ideaal om rond te struinen in de natuur.

Joep Steur

Carcassonne

Deze stad was een van de voornaamste bolwerken van de katharen en langs de machtige stadsmuren rond de Cité doen we onze eerste vlinderobservaties. Er groeien vele distels, grassen en andere weinig eisen stellende planten. We zien hier voornamelijk 'huis-tuin-en-keukenvlinders die we in Nederland ook overal aan kunnen treffen zoals icarusblauwtje, kleine vuurvlinder, klein geaderd witje, distelvlinder, atalanta en bruin zandoogje. Het bont zandoogje is hier de

De stadsmuren van Carcassonne.

Joep Steur

Carcassonne. De nominatform van het bont zandoogje.

nominaatvorm (de vorm op grond waarvan de soort als eerste beschreven is): oranjeachtig gevlekt en niet crèmewit zoals wij gewend zijn.

In de directe omgeving van Carcassonne liggen nogal wat wijngaarden en die is daarom niet zo geschikt om te vlinderen! Betere opties zijn het noordelijker gelegen Montagne Noire en zuidelijker gelegen regio's.

Lastours

14 kilometer noordelijk van Carcassonne ligt het dorp Lastours oftewel Lastors in het Occitaans. Het bergri- viertje Orbiel slijt het pittoreske Lastours doormid- den. De huizen bezitten kleine, mooie tuintjes waar het goed toeven is voor vlinders. Het is de enige plek waar we de kardinaalsmantel aantreffen. Van het nabijgelegen gelijknamige katharenkasteel hebben alleen de vier torens de tand des tijds overleefd. De smalle, steile bergpaden doorkruisen de mediterrane garrigue, een dicht, ondoordringbaar struikgewas met een vegetatie die zich aangepast heeft aan lange, droge, warme zomers. Ranke cipressen, olijfbomen, pekkla- vers, paarsachtig roze zonneroosjes en andere warmteminnende bloemen voelen zich hier thuis. Wilde kamperfoelie en geelbloeiende Spaanse brem parfumeren de lucht met hun zoete geur. Hier flad- dert het Spaans oranje zandoogje in grote aantallen

Atra Steur

Joep Steur

Kasteelruines in de 'garrigue' bij Lastours.

rond. Fotograferen is veel te link bij deze historische ruïnes, maar gelukkig houdt deze zandoog zich ook op langs de rotsen boven het plaatsje. De vlinder heeft slechts een beperkt areaal, van Noord-Afrika tot in Zuid-Frankrijk. In de omgeving van het dorp bevinden zich droge, bloemrijke veldjes en mooie wegbermen en zien we onder andere koningspage, koninginnenpage, veldparelmoervlinder, groot geaderd witje en argusvlinder. Wijngaarden ontbreken ook hier niet, we zijn tenslotte wel in La douce France.

Roquefère

Een in een dal gelegen rustig bergdorpje inclusief riviertje en kasteel. De authentieke traditionele huizen bezitten veelal lichtblauwe luiken en al dit moois is omgeven door bos. Kortom: Roquefère bezit alle noodzakelijke ingrediënten die een Zuid-Frans oord dient te hebben. Langs het riviertje midden in het dorp en in het nabijgelegen gehucht Saint-Julien bloeien massaal rode spoorbloemen. De bloemen variëren in de tinten rood, roze en wit en zijn vooral te vinden op rotsachtig terrein en langs muren. Deze nectarknaller geeft 100% vlindergarantie met bezoekers als koningspage, kleine vos, blauwe ijsvogelvlinder, cleopatra, groot geaderd witje, kolibriefvlinder en glasvleugelpijlstaart. Op de randen van de beboste hellingen zijn de witte en paarsroze bloemen van het zonneroosje helaas al bijna uitgebloeid, maar in de vochtiger, lagere gedeelten van het bos bloeien nog vele interessante bloemen. Maar ook in deze afgelegen streek zijn externe invloeden merkbaar. Het uit Zuid-Afrika afkomstige bezemkruiskruid heeft hier en elders in de streek letterlijk overal wortel geschoten. De lokale vlinderfauna schijnt nog niet zoveel moeite te hebben met deze geelbloemige invasieve exoot. Maar voor de plaatselijke flora is er een geduchte concurrent bijgekomen. Ook Roquefère heeft een link naar het katharenverleden, want hier was verzet tegen de beruchte inquisitie. Rond het jaar 1233 hebben vrouwen uit dit dorp namelijk twee gevangengenomen vrouwelijke 'katharen-ketters' met geweld bevrijd.

Joep Steur

Lastours. Spaans bruin zandoogje.

Brousses-et-Villaret/Brossas e Vilaret

20 kilometer noordelijk van Carcassonne ligt bovengenoemde plaats bestaande uit twee samengevoegde dorpjes. In Brousses staat een papier producerende molen die men kan bezichtigen, maar wij spenderen liever onze tijd aan de prachtige groene omgeving. Die bestaat uit een weelderig bos met varens waar het wild stromende riviertje de Dure voor verkoeling zorgt. Naast beekjuffers weten ook enkele vlinders deze oase te waarderen zoals gehakkelde aurelia en blauwe ijsvogelvlinder. Opmerkelijk is dat ik een blauwe ijsvogelvlinder zie met rode vlekjes. Naar Villaret is het twee kilometer lopen via een rustige weg waar bos en graslandjes elkaar afwisselen. Sommige zijn al gemaaid, maar andere staan nog vol kleurrijke bloemen. Boven een tapijt zandblauwtjes is het een komen en gaan van bruin zandoogjes en diverse soorten parelmoervlinders. Veld-, Spaanse en tweekleurige parelmoervlinder welteverstaan. Je hier focussen op één bepaalde vlinder is geen sinecure. Elders vertoeven ook dambordje, tweekleurig hooibeestje, oranje luzernevlinder, kalkgraslanddikkopje en Bretons spikkeldikkopje.

Joep Steur

Roquefère. Groot geaderd witje op rode spoorbloem.

Bloemenweide bij Monségur.

Villeneuve-Minervois/Vilanvoa de Menerbés

Een typisch Occitaans plaatsje dat plaatselijke bekendheid geniet om zijn windmolen. Het werd gesticht nadat de Katharen verslagen waren en het dorp waarin zij geleefd hadden cadeau gegeven werd door de paus aan de stichters van Villeneuve-Minervois. De alom aanwezige wijngaarden laten we links liggen

Lastours. Kardinaalsmantel op rode spoorbloem.

om vervolgens het eerste de beste pad in te lopen waar we interessante vlinders en aanverwante zaken denken te kunnen scoren. Het heuvelachtige landschap met zijn struwelen en (naald)bossen is rijkelijk gelardeerd met genêt d'espagne. Dat klinkt toch een stuk chiquer dan de Nederlandse benamingen Spaanse brem of bezemkruid. Orchideeën zijn hier trouwens ook niet zeldzaam. Het zonnige lenteweer heeft weer enkele leuke soorten voor ons in petto: braamparelmoervlinder, witbandzandoog (tegen een boomstam natuurlijk), heideblauwtje, boswitje en parende Provençaals blauwtjes. De Fransen noemen deze laatste Le Bleu-nacré d'Espagne. Letterlijk vertaald het parelmoerkleurig blauwtje uit Spanje. Aanwezige blauwe ijsvogelvlinders, Spaans oranje zandoogjes en Spaanse eikenpages zijn niet gauw bereid om geduldig voor een lens te poseren en anders werkt een licht briesje ons wel tegen.

Lagrasse/La Grassa

Zuidoostelijk van Carcassonne ligt aan het riviertje Orbieu het middeleeuwse Lagrasse met zijn smalle straatjes. Enkele jaren geleden werd het afgelegen dorp met zijn schilderachtige bruggen en oude abdij officieel uitgeroepen tot mooiste dorp van Frankrijk. De abdij speelde begin dertiende eeuw een belangrij-

Gebieden in de tabel

1=Carcassonne	6=Brousses-et-Villaret
2=Lastours	7=Lagrasse
3=Roquefère	8=Puivert
4=Saint-Hilaire	9=Villeneuve-Minervois
5=Rennes-le-Château	10=Montségur

ke rol in het katharenconflict. Langs een rotsachtige oever van het riviertje zien we klein tijgerblauwtje en dwergdikkopje. Op een steile helling pal tegenover het plaatsje (mooi uitzicht!) vliegen onder andere Spaans dambordje en Spaans oranje zandoogje. Maar Provençaals bleek blauwtje en Spaanse eikenpage zijn letterlijk en figuurlijk de highlights op deze heuvel. Beiden hebben met elkaar gemeen dat ze een zeer beperkte verspreiding hebben alsook een zeer op hen lijkende dubbelganger. Dat zijn respectievelijk bleek blauwtje en bruine eikenpage. Alleen de mannetjes van beide blauwtjes zijn van elkaar te onderscheiden. De bovenkant van de vleugels van het Provençaals bleek blauwtje is zilvergrijs en die van het bleek blauwtje licht grijsachtig blauw. De verschillen tussen beide eikenpages zijn wat subtieler en zijn te vinden in de vorm en kleur van de vlekjes aan de onderzijde van de achtervleugels.

Montségur

76 kilometer zuidwestelijk van Carcassonne ligt op ruim 1200 meter hoogte de imposante katharenburcht Montségur. We zijn hier op de uitlopers van de Franse Pyreneeën en dat merken we meteen aan de vegetatie die niet meer mediterraan is, maar eerder alpien. Onder aan de voet van de berg liggen schitterende glooiende bloemenweiden waar het geel van boterbloem, streepzaad(?) en ratelaar dominant is. Gelijktijdig met margriet, slangenkruid, esparcette, zuring en orchidee bloeien ze op exact dezelfde plek waar zich in 1244 een ware tragedie heeft afgespeeld. Vele katharen die hun geloof niet wilden afzweren werden namelijk hier op de brandstapel gezet. Zo eindigt de meedogenloze kruistocht tegen de katharen en geraakt het verhaal van deze geloofsgroep eeuwenlang in de vergetelheid.

Ondanks dit trieste verhaal genieten we nog van meerdere vlindersoorten waaronder tweekleurig hooibeestje, kaasjeskruidkopje, groot dikkopje, bruine vuurvlieder en bosparemoervlieder. Wanneer we van deze plek weggrijden, zien we langs een wegberm vol orchideeën nog een apollovlinder zitten. De kers op de taart van deze reis. Wat vlinders betreft tenminste!

Literatuur :

- Les Papillons de jour. Lafranchis, T. 2000.
- Dagvlinders van Europa. Lafranchis, T.2009.
- De Nieuwe Vlindergids, Tolman, T. en Lewington, R. 2010.
- Inquisition and Medieval Society: Power, Discipline & Resistance in Languedoc, James B. Given. 1997.

Waargenomen vlinders per gebied	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
01. apollovlinder										+
02. koninginnenpage		+			+				+	+
03. koningspage		+	+		+			+		
04. boswitje/verborgen boswitje									+	
05. cleopatra		+	+			+	+		+	
06. groot geaderd witje		+	+		+	+				+
07. groot koolwitje		+				+			+	+
08. klein geaderd witje	+		+			+	+		+	
09. klein koolwitje	+	+				+	+		+	+
10. oranje luzernevlinder		+				+	+		+	+
11. Spaanse eikenpage							+		+	
12. bruine vuurvlieder			+							+
13. kleine vuurvlieder	+		+			+	+		+	
14. boomblauwtje						+			+	
15. heideblauwtje									+	
16. icarusblauwtje	+	+	+			+	+		+	
17. klein tijgerblauwtje							+			
18. Provençaals bleek blauwtje		+					+		+	
19. atalanta	+		+				+	+		+
20. blauwe ijsvogelvlinder		+	+	+		+			+	
21. bosparemoervlieder			+							+
22. braamparemoervlieder									+	
23. dagpauwoog			+							
24. distelvlinder	+	+	+	+		+	+		+	
25. gehakkelde aurelia						+				
26. kardinaalsmantel		+								
27. kleine vos		+	+		+	+				+
28. knoopkruidparemoervlieder	+									
29. Spaanse paremoervlieder			+			+				
30. tweekleurige paremoervlieder	+					+			+	
31. veldparemoervlieder		+				+				
32. argusvlinder		+	+			+		+	+	+
33. bont zandoogje	+		+			+	+		+	+
34. bruin zandoogje	+	+	+			+	+	+	+	
35. dambordje						+			+	
36. hooibeestje		+	+			+		+		+
37. Spaans dambordje							+			
38. Spaans oranje zandoogje		+					+		+	
39. tweekleurig hooibeestje						+				+
40. witbandzandoog									+	
41. bretons spikkeldikkopje						+				
42. dwergdikkopje							+		+	
43. geelsprietdikkopje		+	+							
44. groot dikkopje			+							+
45. kaasjeskruiddikkopje	+									+
46. kalkgraslanddikkopje		+				+				